

התחלת אבילות למי שאינו נמצא בקבורת אביו ומשתתף ע"י הטלפון

נשאלתי ממי שמת אביו בארץ ישראל ולא יוכל לנסוע לשם ולהתאבל עם שאר משפחתו הגרים שם, האם יתחיל להתאבל מיד כשישמע אע"פ שיצטרף בהספד אביו ע"י טלפון. והספק היא שהרי אין מתו מוטל לפניו לקברו אבל עדיין הבן עוסק בצרכי קבורת אביו.

במועד קטן (כב.) "אמר להו רבא רבא לבני מחוזא אתון דלא אזליתו בתר ערסא מכי מהדריתו אפייכו מבבא דאבולא אתחילו מנו." ופרש"י (שם ד"ה דלא אזליתו) "דמאן דאזיל בתר ערסא לא חיילא עליה אבילות עד שנסתם הגולל כשמוליכין המטה מבבל לא"י לקבור, ואין כל הקרובים כולם יכולים לעלות עד א"י ומלויין המת פרסה או מיל וחוזרים." וכמו כן כתב (שם ד"ה אתחילו מנו) "ימי אבילות אע"ג דלא נקבר המת עד ימים רבים ואע"ג דאבילות אינו חל עד שיסתום הגולל לדידכו דלא מחזי חזרתכם כנסתם הגולל."

וכן הוא בשו"ע (יו"ד סי' שע"ה סע' ב') "מי שדרכן לשלוח המת למדינה אחרת לקברו ואינם יודעים מתי יקבר, מעת שיחזרו פניהם מללוות מתחילין למנות שבעה ושלשים ומתחילין להתאבל." וצריך לידע שכל דין זה מיירי בקרובים שלא יוכלו לנסוע עם המת למקום קבורתו, אבל לא במי שמת במקום אחר ומשפחתו לא נסעו לשם. ועיקר הדיון בפוסקים הוא בדין גדול הבית כשנסעו רק מקצת בני המשפחה.

כבר נחלקו הפוסקים בדין מי ששמע שמת קרובו במקום רחוק ואין דעתו לנסוע לשם אם מתחילה האבילות מיד או רק אחר הקבורה.

בשו"ת משיב דבר (ח"ב סי' ע"ב) כתב "נראה ברור שזה הדין אינו אלא במי שמתו מוטל לפניו והוא מתעסק עמו ואז כשמוסרו לקוברו נפטר הוא ממנו וניהג אבילות. משא"כ מי שהוא בעיר אחרת ולא נתעסק עמו אינו נוהג אבילות עד שנקבר ממש... ודוקא נמסר מיד ליד משמע כדאיתא במס' ב"מ (ח) בלשון מוסירה כאדם המוסר דבר לחברו... וה"ה אם המת בעיר אחרת."

וכן הוא דעת הערוך השלחן (יו"ד סי' שמ"א סע' י"ב) שכתב "ולכן מי שהודיעו לו ע"י הטעלעגרף שמת לו מת ינהג אנינות עד זמן הקבורה כפי השערתו."

מאידך, כתב באגרות משה (יו"ד ח"א סי' רנ"ג) בענין מי שמת במדינה רחוקה ומקצת הקרובים נוסעים לשם ומקצתם נשארו במקומם. והוא כתב שאותם שנשארו יתחילו אבילותם מיד דומה להא דשולחין המת למדינה אחרת (סי' שע"ה סע' ב'). וזה אע"פ שלא עסקו כלל בצרכי המת, ושלא כדברי הנצי"ב וערוך השלחן (הנ"ל).

ונראה שמנהג הפשוט במדינה זו היא כהוראת האג"מ. וכן הכרעת תלמידו הרב אהרן פעלדער בספרו יסודי ישורון (פ"ז הל' ד'). ולפי זה בנ"ד היה ראוי להתחיל האבילות מיד כששמע שמת אביו. אך בנ"ד צ"ב במה שהוא עדיין עוסק ע"י הטלפון וגם עתיד להספידו ע"י סקיי"פ, האם זה חשוב כעוסק בצרכי המת או שעיקר דין זה תלוי בקבורה דוקא ולא בשאר צרכים.

באג"מ (יו"ד ח"ב סי' ק"ע) בפירושו לחלק מאי שנא למי שאינו נוכח קבורת קרובו כשקוברים במקום קרוב שאין מתחילים האבילות אלא עד אחר הקבורה ומאי שנא כשקוברים במקום רחוק שמתחילים מיד, כתב "אלא מוכרחים לומר שאינו משום שהקבורה היא לעיכובא, אלא דכשהוא מקום קרוב דהוא סמוך לעיר שאפשר לידע מתי נקברו דעתם עליו וכמונח לפניהם דמי." וכמו כן כתב בסוף דבריו "ולכן בעובדא דידן שמוליכין לא"י שכיון שנסע העראפלאן עם המת לא שייך להחזירו ולא שהנשארים כאן יבואו לשם לזמן הקבורה ולא יוכלו לעזור בכלום, יש להתחיל האבילות תיכף אף שיודעים מתי תהיה הקבורה, שודאי אין שוב דעתם עליו והוי כנתיאשו."

הרי לדבריו הכל תלוי בדעת האבלים, ולא במה שהם נוכח הקבורה. ועוד הרי כתב "ולא יוכלו לעזור בכלום", ובנ"ד כן עוזרים בעצות (באיזה מקום לקבור אביהם) ובפרט במה שעתידי להספידו ע"י הטלפון. יוצא מדבריו שבכה"ג מסתבר להחשיבו כאונן עד הקבורה כאילו היה נוכח שם.

[ואינו נראה לחלק ולומר דדוקא העוסק בצרכי קבורה חשוב כאונן ולא המספיד שהרי שני המצוות הללו הן עיקר הכבוד שעושים למתים כדאיתא בסנהדרין (מו:). ואף שכתב מו"ר רב שכטר (ספר מפניני הרב, עמוד ר"ב) "דמאחר דהספידא יקרא דשכבי, המצוה מתקיימת יותר בשלמותה במן

שהמת מוטל לפנייהם, וחשיבי כולם כמתעסקים במת, והמתעסק במת אסור לקרות את השמע. אבל בזמן שאין המת מוטל לפנייהם, אף דודאי יש בזה קיום של מצות הספד, מכל מקום איננה מתקיימת בשלמותה, ולא חשיבי כמתעסקים במת, וממילא-אינם נפטרים מקריאת שמע. " אין זה לומר שמי שמספיד אינו בכלל המתעסקים עם המת, שהרי כל דברי מו"ר נאמרים לגבי השומעים ועליהם כתב שאינם בכלל המתעסקים אלא אם המת מוטל לפנייהם, אבל המספיד שהרי הוא עוסק ממש וזה אינו תלוי בנוכחות המת, וק"ו בני"ד שהמת מוטל לפני כל השומעים.]

וכעין זה כתב בספר בדי השלחן (יו"ד סי' שע"ה סע' ב' בביאורים ד"ה ויש), וז"ל "ויש להעיר בעיקר מה שנוהגים עכשיו להתחיל האבילות משיחזרו פניהם והוא במקרה שקרובים אלו מתעסקים עדיין בצרכי הקבורה ע"י הטלפון וכדומה דלכאורה בכה"ג הם בדין אונן...ואמנם בר מן דין יש להעיר בענינו דהא טעמא דמתחיל אבילות מיד הוא משום שאין דעתו על המת וכדביאר כן הרמב"ן...ונראה דא"נ בכגון זה שעסוק עדיין בצרכי המת אינו מתחיל להתאבל בחזרת פנים. " אבל הוא לא דן במי שמספיד ע"י טלפון אלא במי שעוסק בצרכי הקבורה, ובני"ד לא היה עוסק בצרכי הקבורה אלא בהספד.

אך נראה שצריך לחלק בכל מקרה לפי הפרטים המיוחדים שהרי ברוב פעמים אין הקרובים הנשארים עוסקים בצרכי המת כלל אף אם מצפים לשמוע שכן נקבר קרוביהם. ונראה שאף אם מצפים לשמוע להספדים ע"י הטלפון אין זה בכלל עוסק בצרכי המת, וכדברי מו"ר (הנ"ל) שאף שיש קיום המצוה בזה מ"מ אינו קרוי מתעסק במת. ורק אם מתחילה יודעים שאותם שנסעו עם המת ירצו להתייעץ עמהם או שהנשארים כאן מצפים להספיד, בכה"ג עדיין הם אוננים עד שעת הקבורה אף שאינם נוכח הקבורה. [והטעם שמחלקים בכה"ג הוא דכל מי שהוא נוכח הקבורה או שהוא במקום קרוב חשוב כאונן אף שאינו עוסק או אף אם אינו נוכח הקבורה אם עוסק בצרכי המת, וכאן אינו לא זה ולא זה.]

אך אם גמר בדעתו שלא לנסוע למקום הקבורה והתחיל להתאבל ואח"כ התייעצו אחיו עמו על עסקי הקבורה (ע"י טלפון וכיוצא בו) צ"ב מה דינו. ולכאורה נראה לדמותו למש"כ בשו"ע (יו"ד סי' שע"ה סע' ז') "מי שטבע במים שיש להם סוף...ואם נמצא אחר שנתיימש ממנו אין הקרובים צריכים לחזור ולהתאבל אלא הבנים אם הם שם בשעה שנמצא מתאבלים אותו היום." וכעין זה כתב הט"ז (שם ס"ק ב') "מעשה ביהודי

אחד שהרגוהו והשליכוהו בנהר רינו"ס ובעשרה בטבת היה המעשה ולפני אדר נתיאש בנו מלבקשו עוד, והורה ר' יעקב למנות מעתה שבעה ושלושים ולאחר שעברו ימי אבילות נמצא אביו בתוך הנהר והובא לבה"ק והורה לו הזקן רק לקרוע והסכים עמו הרמב"ן. " הרי בכל הני מקרים כיון שהתחיל להתאבל כדין דהיינו לאחר שנתיאש מן המת אף אם ניתן המת לקבורה אח"כ אין מבטלין אבילות זו כיון שבדין התחילו. וה"ה בנ"ד שלא נסע לקבורת קרובו במדינה אחרת דהוי כנתיאשו ואף אם שוב עסק בצרכי הקבורה אינו מתחיל להתאבל ולמנות שבעה מחדש.

ואינו נראה לדמות נ"ד למש"כ בשו"ע (סי' שע"ה סע' ו') "מי שהודיעוהו שצלבו עובדי כוכבים קרובו בעיר אחרת ונהג אבלות מיד ואח"כ נודע לו שעדיין עומד בצליבה אותו אבילות לא עלה לו וחוזר ומונה משיקבר או משנתיאשו מלקברו. " והטעם שהרי התם אף שהתחיל להתאבל כיון שהיה בטעות צריך להתחיל מחדש, התם טעמא משום שהתחיל בטעות, מה שאינו כן בנ"ד שלא היה טעות אלא שנשתנה המצב אחר שהתחיל להתאבל, דומה להא דסי' שע"ה סע' ה'.